

Vizit a Parnasszuson

Kedves Olvasó!

A nyaralás közben postázott számot kínálja jó lélekkel a Rovatvezető. Időközben megjelent a Histhorax című könyve, melybe a korábbi számok legjobb fejezetei kerültek (mégis több egy mentális recycling-nél) és számos, az Amegában majd csak később megjelenő rész is tartalmaz. A mostani fejezet például itt is, ott is megtalálható: igaz némileg különböző formában. Az idő gyógyír: a korábban megírtakat tovább csiszolva, finomítva adjuk most Olvasóink kezébe. A következő, őszi számba pedig „csak most, csak itt” blokkot kínálunk: állati asztmákat. Addig is, míg a „collega bestialis”-ok terepére merészkedünk, nyugodt, békés pihentető nyaralást kíván:

a Rovatvezető

Az asztma az érzékenység egy speciális válfaja, szenzitivitás kérdése: és mint ilyen az érzelme-ké is. Érzelmes utazás – adta címét regényének Laurence Sterne. A romantika gátlás nélkül mutatja meg az érzelmeket: az írói-költői érzékenység szinte asztmatikus lélegzőcsőig fokozódik. Az orvos kellő érzékenység nélkül (a beteg iránt, a társadalom iránt) mit sem ér. (Igaz, a túlságba vitt empátia pedig ölni is tud...)

A művészi és az orvosi szenzitivitás olykor szétszálazhatatlan egybefonódásának érdekes példáit adják azok a kollégák, akik helyet foglalnak a Parnasszuson is. Most róluk lesz szó, akik íróként híresebbek lettek, mint amilyen gazdagok doktorként lettek volna. (Annak, hogy e textusban az orvoslás nem szerepel hivatás-ként, komoly oka van. Hiába gondoljuk mi így, ha ma a közbeszédben csak arra szolgál érvként, hogy miért kell gyógyítania éjjel-nappal egy kezdő termékmenedzser fizetésének harmadáért. Az, hogy az egészség megfizethetetlen kincs, nem jelenti azt, hogy az őrizőket nem kellene megpróbálni áron alkalmazni.)

Az asztmás írók költők némelyikéről már volt szó. Marcel Proust-ról (1871–1922), John Updike-ről (1932–2010) és Dylan Thomasról (1914–1953) írtunk korábbi számainkban is. Most a többiekéről ejtsünk néhány szót. Ambrose Bierce (1842–1914) író, újságíró és asztmás volt. Irodalmi fénykorát az amerikai polgárháborúban (1861–65) élte, legjobb műveit is az inspirálta.

Ambrose Bierce
(1842–1914)

Hazánkban A bagoly folyó című novelláskötete aratott nagy sikert.

1. Az amerikai polgárháború több író-töltőt ihletett meg, adott művének hálás témát. Ki a kivétel?

- Margaret Mitchell: Elfújta a szél
- Walt Whitman: Fűszálak
- Allen Ginsberg: Üvöltés

Samuel Johnson (1709–1784) XVIII. századi angol költő, kritikus, szótáríró, moralista és esszéíró és persze asztmás. Ha az enciklopédista kifejezést nem sajátították volna ki maguknak a franciák, így hívnánk, a felvilágosodás apostolának neveznénk. A sokkal szerényebb angolok lexikográfusnak nevezik. Az, hogy életéről (és a XVIII. századi Angliáról) annyit tudunk amennyit, azt életrajzírójának, Boswellnek köszönhetjük. Az életrajz újkori formájában, műfajként általa született meg. Johnson egyebek között bölcs mondásairól is híres volt.

2. Melyik nem Samuel Johnson mondása?

- A szerelem a bolond bölcsessége és a bölcs bolondsága.
- A második házasság: a remény diadala a tapasztalat felett.
- Nem az a fontos, hogyan hal meg az ember, hanem az, hogy hogyan él.
- A jelen a jövő múltidejű alakja.

Johnson egészsége gyenge lábakon állt. Gyermekkorában már tuberkulotikus scrofulája (görvélykórja) volt, később köszvény, végül he-

rerák gyötörte. Látása mindig is rossz volt, és az évek során ez csak romlott. Időskorában stroke tette beszédképtelenné. Boncoláskor tüdőfibrózist, szívelégtelenséget találtak. Két funkcionális betegségének: asztmájának és Tourette-szindrómájának nem találták nyomát: igaz nem is keresték, akkor ismeretlen kórokról lévén szó.

A nemek évezredes harcában mostanában új fejezet nyílik. A casus belli: a nőirók – némelyek szerint – másképp fogják a penát. Esterházy Péter (nem asztmás) tanácsa: az író ne népben és nemzetben, hanem alanyban és állítmányban gondolkodjék; mutatis mutandis, az X-kromoszómák száma mentén vívott helyosztó küzdelem legalábbis mókás. Nehogy azt mondják, hogy hímsovinizmus diktálja a rovat szellemiségét, azonnal idesorolunk két amerikai költő és írónt, akik asztmában is szenvedtek.

Edith Whartont (1862–1937) könyvkiadásunk most fedezi fel. Magyarul az Ártatlanság kora, A szerelem nyara, Etham From avagy egy szerelem csapdája című regényei jelentek meg. A címek sorrendjét önkényesen állította sorba a rosszmájú rovatvezető. A vígasság háza című regényt nem tudtam hová illeszteni (ebben több keserű saját tapasztalat is akadályoz), ugyanakkor izgatottan várom a Bukott angyal című opus felbukkanását... (Megnyugtatók mindenkit: ilyent Wharton kisasszony nem írt, ugyanakkor híres volt a kísértet történeteiről. Ennyit a lélegzet-elállításról...) Az első nő volt, aki elnyerte a Pulitzer-díjat – aminek névadója szintén nem csupán asztmájáról nevezetes. Az ügyet az Amega korábban részletesen tárgyalta...

Pulitzer-díjas a másik női szerző is: Elizabeth Bishop (1911–1979), a XX. század egyik legjelentősebb amerikai költője: magyarul nem jelent még meg kötete. Tragikus gyermekkorában, nevelőszüleinél tartózkodása idején jelentkezett asztmája, mely élete végéig elkísérte. Mindvégig küzdött a ráakasztott „költő” és „leszbikus poéta” jelzők ellen: és valóban, verseiben ezek a motívumok, a ma divatos, fentebb kimerítően gúnyolt „gender issue” nem is jelenik meg. Talán, mert verseihez nemének nincs közük, ahogy asztmájának se sok... Érdekes, hogy az orvosi egyetemre jelentkezésről barátai beszéltek le: így kimaradt a következő blokkból...

Az író-asztmások után az író-orvosokra, eme különösen érzékeny embertípusra kerítünk sort. Girolamo Fracastoro veronai kollégáról, aki megénekelte Syphilus pásztor szomorú történetét, és leírta a luesz tünettanát, már volt szó. Most hazai szerzőket sorolunk: valamennyien orvosok is és írók is. Illetve majdnem azok.

3. Ki a kakukktojás, és miért nem annyira?

- a. Illés Endre (1902–1986)
- b. Németh László (1901–1975)
- c. Lénárd Sándor (1910–1972)
- d. Örkény István (1912–1979)
- e. Csáth Géza (1887–1919)

Íróként híressé vált külföldi orvosokat sorolunk. (Fájdalom, orvosként híressé vált írókról nem tudunk...). Magam döbbszemem

Allen Ginsberg
(1926–1997)

meg legjobban, amikor rájöttem, a 21-es világirodalmi listából hat konziliáriusunknak skót vér csörgezik az ereiben.

4. Ki ez a hat skót?

a. Mihail Bulgakov (1891–1940), fő művei a Mester és Margarita és a Fehér gárda. Novelláiban örökíti meg orvosi élményeit.

b. John Keats (1795–1821) romantikus költő, tuberkulotikus beteg.

c. AJ Cronin (1896–1981) fő műve a Réztábla a kapu alatt, bűne hogy olvasmányos, bestseller.

d. Anton Csehov (1860–1904) a drámairodalom egyik legnagyobbja, tuberkulotikus.

e. Sir Arthur Conan Doyle (1859–1930): abortált medikus, a krimi atyja, Sherlock Holmes megalkotója.

f. Arthur Johnston (1587–1641) Paduában, Sedanban tanult, angolul, latinul verselő poéta.

g. Luis-Fernand Céline (Dr. Destouches) (1894–1961) irodalmi fenegyerek.

h. Stanislaw Lem (1929–2007) a science fiction egyik legnagyobb mestere.

i. David Livingstone (1813–1873) misszionárius, felfedező, író.

j. Carlo Levi (1902–1975) novellista és író.

k. Jean-Paul Marat (1743–1793) író, forradalmár, Kordé Sarolta áldozata.

l. William Somerset Maugham (1874–1965) író, a XX. század fontos szerzője.

m. John McCrae (1872–1918) a Flandria mezején (Flanders Field) című I. világháborús versről lett híres (és tette a pipacsot szimbólummá), az influenza áldozata.

n. Mungo Park (1771–1806) hajóorvos, misszionárius, Afrika-kutató, író.

o. Francois Rabelais (1494–1553) ferences rendi szerzetes, fő műve a Gargantua és Pantagruel.

p. Tobias Smollett (1721–1771) hajóorvos, aki megújította kora regényírását.

q. Friedrich von Schiller (1759–1805) katonarvos.

r. Albert Schweitzer (1875–1965) teológus, organista, emberbarát.

s. Arthur Schnitzler (1862–1931) fül-orr-gégész, színpadi szerző.

t. Frank Slaughter (1908–2001) sebész, magyarul megjelent könyve: A frontsebész.

u. William Carlos Williams (1883–1963) költő, gyermekorvos.

Megoldások

1. (c) – Allen Ginsberg a kivétel. Sok mindenről írt a szabadvers prófétája, a beat költők vezére, Hobo példaképe, de az amerikai polgárháborút kihagyta...

2. (d) – Ez nem dr. Johnson agyszüleménye, ezt a rovatvezető öszerénysége követte el...

3. (d) – A helyes válasz, a kakukktojás: Örkény István. Ugyan nem volt orvos, de mint gyógyszerész majdnem teljesen ide tartozik, a magyar abszurd irodalom fejedelmeként, úgy pedig teljesen. Orvosi vonatkozású fő műve a Grandaxin használati leirata...

Illés Endre elbeszélő, drámaíró, műfordító, kiadó-vezető.

Németh László a népi írók mozgalomának meghatározó alakja, regényíró (Proustról írt esszét). Csáth Géza pszichiáter, novellista, Kosztolányi unokatestvére, az Egy elmebeteg naplója szerzője.

Lénárd Sándor a Völgy a világ végén szerzője, a Micimackó latinra fordítója, polihisztor.

4. (c, e, f, i, m, n)

AJ Cronin, Sir Arthur Conan Doyle, Arthur Johnston, David Livingstone és Mungo Park skótok, John McCrae skót eredetű kanadai.

És a többiek: Mihail Bulgakov ukrán-orosz, John Keats angol, Anton Csehov orosz, Luis-Fernand Céline (Dr. Destouches) francia, Stanislaw Lem lengyel, Carlo Levi olasz, Jean-Paul Marat francia, William Somerset Maugham angol, Francois Rabelais francia, Tobias Smollett angol, Friedrich von Schiller német, Albert Schweitzer német, Arthur Schnitzler osztrák, Frank Slaughter amerikai, William Carlos Williams amerikai. ■

Sir Arthur Conan Doyle
(1859–1930)

